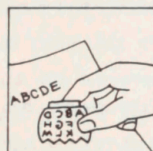

Bøger på skrivemaskine
 Forsøg på en vejledning i at tænke i mediet
 Af Christian Ejlers og Erik Ellegaard Frederiksen

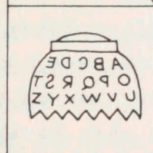
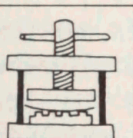
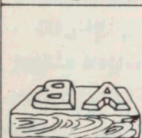
Med skriveredskabet i hånden fandt man den korteste vej fra tanke til papir. Først med bogtrykkets indførelse begyndte processen at blive indirekte og kompliceret. Træplader med ophøjet skrift blev hos Gutenberg til løse blytyper, som efter sammenstilling til meningsfulde enheder via trykpressen overførte budskabet til papiret; i vor tid er distancen mellem tanke og produkt yderligere blevet forøget gennem kodebåndstyrede satsmetoder. Forfatteren føler sig i stigende grad fremmedgjort i forhold til sit værk.

Med skrivemaskinen har man mulighed for at vende tilbage til den førtypografiske tidsalders enkle princip, hvor kun ét værktøj umiddelbart tjener til tankens rea-

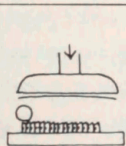
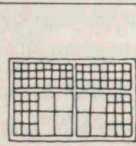
Bloktryk

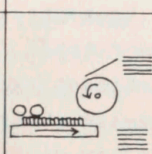
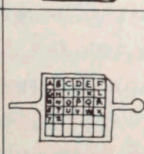
Håndsats

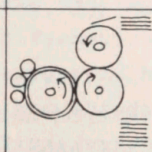
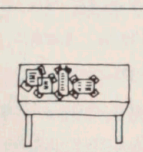
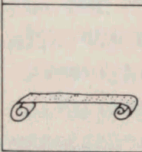
Kodebåndstyret maskinsats

Fotosats

Fra The Journal of Typographic Research I, 3

lisering. Foruden at være det direkte redskab udgør skrivemaskinen tillige en forudsætning for stencilfremstilling til duplikering. Benyttet således er maskinens anvendelse dog begrænset til fremstilling af tekst i hel størrelse til et anvendeligt tryk på stærkt porøst papir, hvis format er indskrænket til de gængse brev-papirers.

Kombinationen af skrivemaskine og offset-teknik stiller os overfor større muligheder. Den til grund liggende original i sort og hvidt kan sammenstilles af skrevne og tegnede elementer i hel størrelse, som man siden er i stand til at ændre ad fotografisk vej. Og den forbedrede trykteknik, baseret på glatte, præparerede metalplader med modsvarende gummidug, hvorfra farven afsættes, indebærer mulighed for valg af egnede papirkvaliteter.

Under anvendelsen af denne teknik vil forfatteren på ny være i stand til at arbejde direkte i mediet og samtidigt nærme sig den trykte bogs indlysende fordele. Vejen fra tanke til papir er hermed påny skåret ned til et minimum.

Inden vi forsøger at fremkomme med forslag til, hvorledes maskinskrevne bøger kan udarbejdes, vil det måske være naturligt først at afgrænse de bogtyper, der er egnet for det nye medium, og de som fremdeles med fordel stiller krav om en egentlig typografisk udformning.

En af de mest karakteristiske forskelle mellem de typografiske bogstaver og skrivemaskinens er forholdene mellem bogstavbillede og bogstavkegle: i den typografiske skrift varierer keglens bredde med bogstavets, hvorimod skrivemaskinens "type" må nøjes med en fast bredde, uden hensyntagen til bogstavbilledernes forskellige proportioner. Enhver, der for sit indre øje ser skrivemaskinens typehamre, skulle kunne bekræfte denne iagttagelse. Dette forhold giver de bedste typografiske skrifter en højere grad af læselighed end skrivemaskinens, hvad der yderligere understreges ved en bogstavtegning, som er resultatet af generationers arbejde med de optiske problemer. Hertil kommer, at bogtrykskrifterne råder over et arsenal af variations-

Skrivemaskine/
offset

Skrivemaskine/
bogtryk

mi
mi

passatóre *m* færgemand;
 hjælper en anden illega
 il **Passatore**: berømt ro
passavanti *m inv* ⚓ ko
passavia *m inv* viadukt.
passeggió forbigående,
 gé.
passeggiare (é) spadser
passeggiata / spadseret
 nade; ~ in carozza kø
 ridetur; ~ militare X le

a

muligheder, ikke alene inden for den enkelte grad (*kursiv, halvfed, KAPITÆLER*) men også med hensyn til størrelser spændende fra 6 til 72 punkt.

Med udgangspunkt i disse vurderinger er vi tilbøjelige til at mene, at anvendelsen af de gode typografiske skrifter også i fremtiden vil være velbegrundet ved fremstilling af bøger, der stiller krav om forfinet differentiering. For os har mange af de almindeligt benyttede antikvaskrifter tillige en atmosfære, der gør dem kongeniale med stilperioder og illustrationsformer.

Vor konklusion må derfor blive, at bogtrykskriften fortsat er bedst egnet til f.eks. ordbøger, komplicerede lærebøger og den meste skønlitteratur. Tilbage henstår til skrivemaskinens formidling en række bogtyper, der under ét kunne karakteriseres som ukomplicerede, upretentiøse arbejdsbøger, økonomiske læseredskaber med kort produktionstid og heraf følgende muligheder for hyppig udskiftning.

Valg af
 skrivemaskine

En almindelig maskine lader sig udmærket benytte til fremstilling af originaler, der kan reproducere. Anslagene skal dog være absolut ensartede og farvebåndet nyt. Men en elektrisk skrivemaskine og anvendelse af engangsfarvebånd giver dog den mest egale og klare skrivning.

Ved produktionen af denne artikel er valget faldet på IBM 72 kugleskrivemaskinen, der med sit udskiftelige typehoved bl.a. har givet os mulighed for at vise en række skrifter, som danner grundlag for påvisningen af nogle vurderingskriterier.

IBM 72 er ukompliceret i brug, og som ved almindelige skrivemaskiner må man affinde sig med, at linierne holder uens bagkant, som man er vænnet til fra brevskrivning. Den faste højrekant er tillige overflødig set fra et læselighedssynspunkt. Kunsten er blot at holde sin højrekant så ensartet som overhovedet mulig. Desuden slipper man for at skulle skrive teksten to gange, som det er tilfældet med flere af de maskiner, der kan holde fast højremargin.

Der findes også såkaldte composers, som udover den faste højrekant tillige arbejder med varierende bogstavbredder. Sådanne maskiner ligger imidlertid uden for

denne artikels grænser, idet de befinder sig i en for vort formål uoverkommelig prisklasse.

Der er to udgaver af den omtalte IBM 72. Man skal vælge den, der holder 10 pitch (anslag) pr. amerikansk tommes.

Det skriftudvalg, som stilles til rådighed her i landet (med vore specielle bogstaver æ, ø og å), er ganske stort. Skrifterne ser for de flestes vedkommende ud som "almindelige" skrivemaskinetyper, der som nævnt alle er lige brede. Til gengæld er de også tegnet under hensyn hertil; den rette skrivemaskineskrift har ved sit brede forløb og sine forholdsvis kraftige skræfninger (seriffer) gode læseegenskaber, når blot afstanden mellem bogstaverne ikke er for stor. Desuden er vi efterhånden vænnet til denne skrifttype.

Valg af skrift

Der findes ganske vist på IBM 72 "skrevne" bogstaver og endda kursiver. Men deres egenskaber er desværre negative. Blokskrifter kan benyttes til særformål, men ikke til løbende tekst.

abcdefghijklmnop
ABCDEFGHIJ

ABCDEFGHIJ

I hosstående oversigt har vi forsøgt at karakterisere nogle IBM-skrifter med henblik på den brug, man kan gøre af dem til vort formål. Resultatet bliver, at Pica egner sig til gengivelse i hel størrelse og udfra ønsket om et lyst udseende, mens Courier, som er benyttet til denne artikel, klarer sig i reduktion på grund af sin mørke karakter. Begge skrifter har desuden den tæthed i bogstavstillingen, der er vor betingelse for god læselighed.

Ensartethed i satsbilledet synes ikke at være nogen dyd i almindelig maskinskrivning, hvor overdrevne og ubetænksomt anbragte indrykninger samt en rigdom af overflødige, blanke anslag skaber en urolig helhed og en gråvirkning, der er flaksende.

Satsbehandling

Nogle forslag til skriveregler kan måske modvirke denne tendens.

Indrykning. Hvert nyt afsnit indrykkes to anslag. Undtaget herfra er dog første linie efter blankt ophold samt efter overskrifter, skemaer og andre fremmedele-
menter.

-
- PICA En særdeles velproportioneret skrivemaskineskrift, der imidlertid er for mager, hvis den skal reduceres.
- SCRIBE Denne skrift har samme stregtykkelse som Pica, men bogstavernes mindre volumen gør bogstavmellemløbene for store.
- ADVOCATE Hovedindtrykket er letløbende, men som for Pica's vedkommende er der tale om en for lys skrift.
- DELEGATE Sværtningsgraden er her ideel til offsetreproduktion, men de enkelte bogstaver forekommer os både for høje og for smalle.
- COURIER Denne mørke skrift, hvis bogstaver helt udfylder deres tilmålte plads, forekommer os at være den bedste af IBM's kuglehovedskrifter til bogarbejde. Den har bibeholdt skrivemaskineskriftens robuste karakter, og dens vandretløbende præg, fremmet af markante seriffer og små bogstavafstande, giver god læselighed.
- LIGHT *Med kuglehoved-princippet er der skabt*
 ITALIC *muligheder for at benytte en fremhævelses-*
skrift i maskinskrevne tekster; det er der-
for beklageligt, at ingen af de os bekendte
kursivskrifte forekommer tilfredsstillen-
de. Ej heller denne.
-

Tegn. Efter punktum og komma m.m. holdes ét anslag.
 Efter forkortelsestegn og ved sammenhængende forkortelser undlades anslaget:
 H.C.Andersen professor, dr. phil. Svend Ingmann
 o.s.v. bl.a. f.eks. 29.4.1924
 Punktum udelades efter over- og underskrifter.
 Som udeladelsestegn ... benyttes tre punkter med et anslag på hver side.

(Fod)noter. Henvisninger til noter anbringes mellem to parenteser (1). Noten indledes med et tal efterfulgt af punktum:

1. Derefter følger noteteksten. Notetallet holdes frit. Herved opnår noten en anden karakter end hovedteksten.
2. Mellem fodnoter og sidens tekst holdes en blank linie.

Som allerede angivet i denne artikel kan man med fordel markere tekstens inddeling ved hjælp af fritstående marginaler som hosstående. Den brede margin kan desuden benyttes til illustrationer og noter. Alle overskrifter bør holde fast venstrekant; midtstilling er ikke blot vanskelig at udføre, men er også i modstrid med skrivemaskinens "natur". Overskrifternes graduering

Nedenfor illustrerer vi nogle overskrifters muligheder.

Fremhævelse i forkant. Denne simple overskrift tilvebringes alene ved understregning. Den danner tillige nederste trin i den rangorden, hvori overskrifterne her er grupperet.

Overskrift i linie for sig

Rubrikkerne kan nu udbygges som ovenfor vist. Det er dog ikke nok blot at stille overskriften i en særskilt linie. Overskueligheden kræver tillige en blank linies mellemslag til det foregående afsnit. Overskriften har ikke punktum efter sig. Jævnfør satsreglerne.

Fritstående overskrift

Forøgelse af afstandene omkring en overskrift giver den en større vægt, her gennemført med en linies mellemslag over og under rubrikken.

V E R S A L E R I O V E R S K R I F T E R

Brug af versaler (store bogstaver) som overskrifter og til fremhævelse bør kun undtagelsesvis finde sted. I modsætning til bogtrykkets mulighed for udligning af mellemrummene mellem de optisk stærkt varierede versaler, står de store bogstaver på skrivemaskinen for kompres med deraf følgende nedsat læsebarhed. Vælger man ikke desto mindre versaler til overskrifter, bør disse spærres som ovenfor vist.

Gnidebogstaver

Dersom det foregående overskriftsystem er utilstrækkeligt, kan man betjene sig af forskellige overføringsbogstaver, som er i handlen. Også her er brug af versaler vanskelig, idet de stiller krav om optisk udligning. Det er derfor tilrådeligt at benytte store og små bogstaver, selv om det måske umiddelbart kunne synes vanskeligere at få dem til at stå på linie. Under alle omstændigheder kræver det stor omhu at få skriftbilledet til at fremstå så roligt som trykte typer.

Linielængde

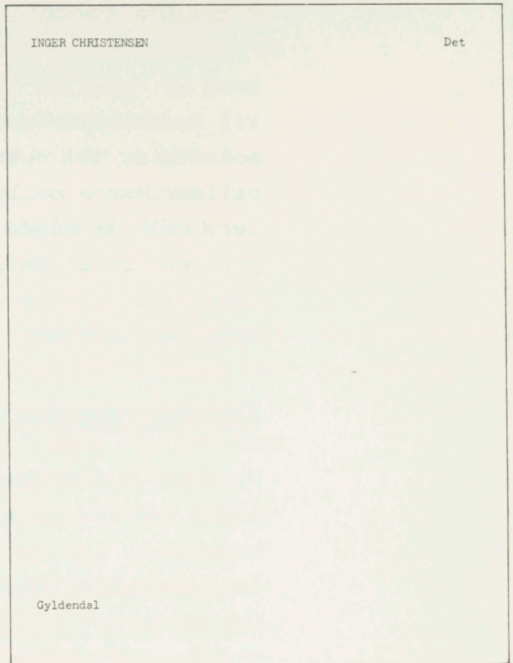
Liniernes længde og skydning (afstand) er indbyrdes afhængige og tilsammen bestemmende for tekstens læselighed.

Ved kompres sats (2 hak) bør anslagenes antal næppe overskride 30-36. I øvrigt er brugen af kompres ikke tilrådelig.

Større skydning giver mulighed for længere linier. Ved indstilling 2 (3 hak) er det optimale antal anslag udvidet til 55-60 som her vist. Ikke alene fremstår de enkelte linier herved som selvstændige helheder, men man undgår også risikoen for at læse samme linie to gange.

Linier med op til 70 anslag er ikke anbefalelsesværdige. Vælger man i midlertid en sådan bredde, må den kombineres med kraftig skydning svarende til indstilling 3 (4 hak). Alt for lange linier indebærer ringere læsebarhed, idet øjet erfaringsmæssigt har vanskeligt ved at overkomme dels de mange "blik", som læsning af linien fordrer, dels tomgangen tilbage til ny linies begyndelse. Jævnfør skrivemaskinen.

Titelblad og opslag fra Inger Christensens digtsamling: Det.
Bogens tekst såvel som titelbladet er gennemført med uformindsket skrivemaskineskrift.
Inger Christensen har selv skrevet bogen.

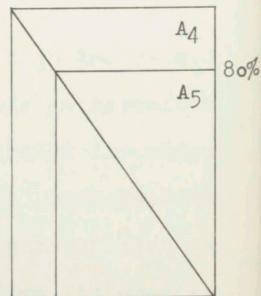
Skrivemaskineskriftens grad (størrelse) er oftest unødigt stor ved gengivelse i 1:1. Uformindsket skrift er mindre anvendelig, dels af økonomiske grunde, dels fordi øjet ikke kan overse tilstrækkelig store tekstmængder ad gangen og derved ikke får udnyttet sin fulde læsekapacitet. Den optimale læselighed opnås, når der er taget hensyn til øjets evne til at opfatte såvel samlede ordmængder som de enkelte bogstavers detaljer.

Reduktionen kan variere. Lyse skrifter tåler f.eks. ikke så stor nedsættelse som mørke, idet de tynde streger derved yderligere gøres spinkle. Under normale omstændigheder vil en nedsættelse til ca.80% give som resultat, at skriftens fremtoning i grad og skydning kommer til at svare til et satsbillede, vi er vænnet til fra bogtrykte bøger.

Et praktisk eksempel på den ideelle formindskelse er reduktionen fra format A₄ (210 x 297 mm) til A₅ (149 x 210 mm). Med principperne for linielængde in mente vil det dog vise sig, at sidstnævnte formats bredde kun med fordel lader sig benytte, når fritstående marginaler tages i anvendelse, bl.a. som vist i denne artikel. For

Reduktion

Dette er 9 punkt Times med 3 punkts skydning

<p>De eksisterer som hinandens fiktioner, som billeder ophobet i hinandens illusioner, men lader som om der er tale om logiske former.</p> <p>De lader som om deres stabile produktion af hinandens forbrug ligger på linie med deres egen dybeste trang til forbrug af hinanden.</p> <p>De lader som om det er muligt at glemme hinandens tilfældige død i en verden hvor nærvær, bevægelse, illusion skaber sin egen verden.</p> <p>De lader som om deres tilfældige liv ikke er en funktion af døden, ikke noget lgst henkastet, allerede formlgst, men en anden verden.</p> <p>De lader som om livet ikke er en stadig dybere kemisk søvn glemsel dysset ned tiltagende langsom bedøvelse fald og forsvinden. Intet.</p> <p>De lader som om de venter på at leve, på at gøre det muligt for en eller anden at leve, lader forsøgsvis som i søvne som om de lever.</p> <p>En eller anden går ind i et hus og betragter fra sit vindue gaden.</p> <p>En eller anden går ud af et hus og betragter fra gaden sit vindue.</p> <p>En eller anden går hen ad en gade og betragter de andre undervejs.</p> <p>En eller anden går ind undervejs og betragter et hus som sit eget.</p> <p>En eller anden er altid undervejs og lægger aldrig mærke til huse.</p> <p>En eller anden lægger aldrig mærke til de andre, der går på gaden.</p> <p>En eller anden lægger altid mærke til sig selv når han går en tur.</p> <p>En eller anden går tur i gaderne, for at lægge mærke til sig selv.</p> <p>En eller anden lægger mærke til sig selv og går ind i andres huse.</p> <p>En eller anden kommer ud af de andres huse men betragter dem ikke.</p> <p>En eller anden kommer hjem til sig selv men han tænker ikke lyset.</p> <p>22</p>	<p>En eller anden vil ikke betragtes men sidder for sig selv i mørke.</p> <p>En eller anden går omkring i mørket, han leder efter lys i et hus.</p> <p>En eller anden har lys i sit hus men venter ikke der kommer nogen.</p> <p>En eller anden venter altid på nogen men har glemt at tænde lyset.</p> <p>En eller anden venter at nogen skal komme og vise ham ind i huset.</p> <p>En eller anden viser nogen at huset er forsvundet mellem de andre.</p> <p>En eller anden viser nogen at huset ikke kan være det rigtige hus.</p> <p>En eller anden slukkede lyset i det rigtige hus og gik så sin vej.</p> <p>En eller anden er gået en tur for ikke at vise nogen det forkerte.</p> <p>En eller anden er gået sin vej fordi han betragtede huset forkert.</p> <p>En eller anden er gået den forkerte vej fordi han så lys i et hus.</p> <p>En eller anden er gået den rigtige vej da nogen viste ham forkert.</p> <p>En eller anden viste nogen forkert, og går ind for at tænde lyset.</p> <p>En eller anden tænder lys i det rigtige hus men ser det ikke selv.</p> <p>En eller anden er blind og har slet ikke brug for det rigtige hus.</p> <p>En eller anden kunne bruge et hus men er ikke tilstrækkelig blind.</p> <p>En eller anden har tilstrækkelig brug for nogen til at være blind.</p> <p>En eller anden viser nogen vej selv om han aldrig har set dem før.</p> <p>En eller anden er forsvundet, fordi han blev vist den rigtige vej.</p> <p>En eller anden er forsvundet for nogen som han ellers fulgtes med.</p> <p>En eller anden følges med nogen, som han ellers ikke har brug for.</p> <p>23</p>
---	---

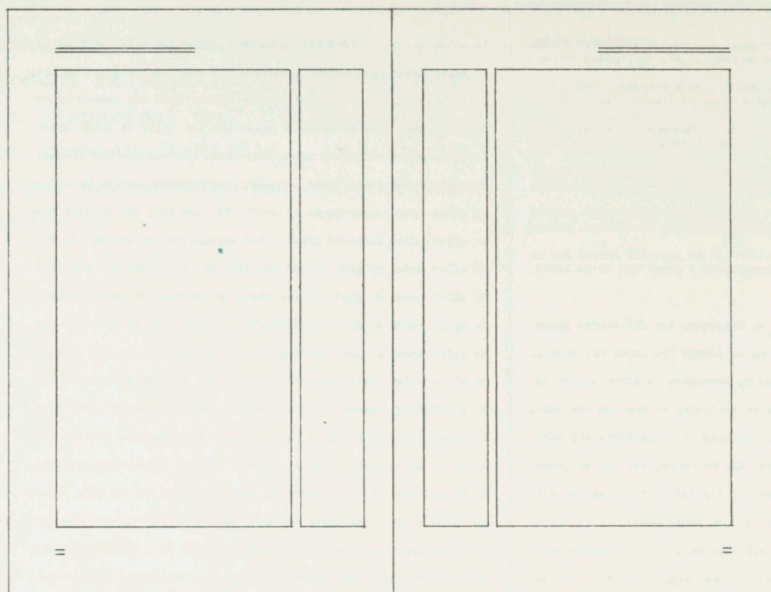
en ordens skyld skal det bemærkes, at Bogvennens proportioner ikke svarer til et A-formats.

Rettelser

Slåfejl og større rettelser i den maskinskrevne original foretages ikke som normalt med viskelæder, men ved overklæbning. Rettelse af enkelte bogstaver sker ved at omskrive hele det ord, hvori fejlen forekommer. Bliver ordet herved længere eller kortere, må hele linien omskrives. Denne teknik sikrer, at rettelsen kan anbringes i flugt med den øvrige linie.

Udskæring af rettelser må ske på en sådan måde, at man ikke kommer unødigt nær til skriften, idet lappen kaster en skygge, der viser sig på reproduktionsnegativet, og som må fjernes ved retouche; denne besværliggøres, hvis skyggen strejfer skriften.

Det indklæbedes nøjagtige placering sikres ved, inden limen størkner, at holde den rettede original op mod lyset. Som det ses, skal der ikke meget til, før en rettelse klart viser sig som et brud på tekstens ensartethed.

Formindsket gengivelse af grundtegningen til de opklæbningsark, som er benyttet til denne artikel

Al tekst skrives i fortløbende spalter uden hensyn til den endelige ombrydning. Denne foretages på opklæbningsark af svært papir. I forvejen har man foretaget en opstregning af satsformat og marginproportioner. Fra en sådan grundtegnning prikker man med en nål markeringshuller i samtlige stykker papir, der danner grundlag for opklæbningen. Eventuelle hjælpelinier kan indtegnes med lyseblåt, der ikke er reproducerbart. Et tegnebræt og hovedlineal er nødvendige for at sikre montagens lodrette og vandrette placering. Det er vigtigt, at linierne holder register, d.v.s., at disse står nøjagtigt bag på hinanden bogen igennem.

Montage

Såkaldte horeunger (udgangslinie øverst på en side) bør undgås, gerne ved at lade en side stumpe. Dette princip kan i øvrigt følges under hele ombrydningen, da det er vigtigere at holde konsekvente afstande inden for klummen end at forsøge at udfylde den helt. Den funktionelle, redaktionelle opdeling af teksten bør have prioritet fremfor et rigoristisk krav om helt ensartet klummehøjde. Overskrifter nederst på en side bør således have mindst tre linier under sig eller anbringes øverst på en ny side. Det samme forhold gør sig f.eks. gældende ved opdeling og placering af tabeller.

se side 33

se side 30-31

de henne fra døråbningen. Han indprenter sig deres forvredne træk for sidste gang inden han forsvinder hjem i det sorte kontinent, han i sin tid dukkede frem fra.

Aleister Crowley og Leah Hirsig rejser til Paris for de penge, Norman Mudd sender dem i sit første brev fra Sicilien. I brevet står der osse: - Søster Cypris har forladt os og giftet sig med bonden. Jeg hører, at Cefalus kvinder ønsker hende jaget af byen som heks. Jeg mødte hende forleden, men da smilte hun. -

Jeg må protestere imod at blive strøget over hvis jeg skal roske, må du tage det hele. Når jeg bad dig koncentrere dig om livet i stedet for døden, så var det i en anden betydning end du åbenbart tror. Det var i hvert fald ikke det du, jeg mente som du har præsentert læseren for så langt som herhel.

Heim hvor du jeg er? Jeg søger hvor det passer mig.
Undskyld -

2.del: Vandmanden

Næste morgen spurgte Alexander krofatter:

- Hvorfor er du og jeg ikke med i krigen?(1)-
- Vi har det bedre her med fred og ro og kærlighed og Guds natur(2)
- sagde krofatter.
- Ikke mig, - sagde Alexander. - Jeg tog hjemmefra fordi der var noget, der trak. Nu vil

Opslag fra Eventyret om Alexander 666 af Ebbe Reich. Udstyr og sats Austin Grandjean og forfatteren. Teknikken har muliggjort en dialog mellem forfatteren og en imaginær (?) læser, der ytrer sig på bogens sider gennem håndskrevne notitser.

på socialt engagemang isom designen. Om vi betegnar triangel 1 i figuren som designproblemet i dens helhet, kan vi utan vidare se att industrin och dess designers för det allra mesta bara ägnar sig åt den minimala toppskiktet, utan att bry sig om de verkliga behoven. Låt oss ta en vanlig lastig postlåda till exempel. I sin nu vanliga form är den mestadels tillräckligt rymlig för att ge plats för ett par tre dagars brevpost plus några tidskriftskorsband. Den är gjord av metallplåt och välvad så att snö, isbark och regn lätt glider av. Den är också utrustad med en liten plåtsignallagga som faller upp när posten anländer. Den är billig och solid.

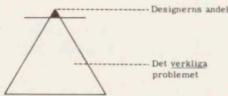

Diagram 1: Designproblemet

Hejt nyligen tog ett designföretag i Östateras till med att om-designa postlådor för en stortillverkare. Resultatet blev en serie fränk-provinsiala, spanska eller rymdraketingspirerade skrymmonster, dyra och vanprydande i vilken miljö som helst. De är tillräckligt 'attibetonade' för att bli urmodiga vart tredje eller fjärde år, och har därtill räkat få en form som inte längre är snö- och regnavsämd. Anslagsligen kommer de att få god jägning i villa- och sovstäderna och tillmätas en del av detta symbolvärde som tillkommer ett nytt statusobjekt. Man kunde ha skäl att gratulera producenten: efterfrågan på postlådor kommer att öka och, vilket är än viktigare, många fler kan packas på allmänhetens vart tredje eller fjärde år sedan man till och med lyckats forcera fram ett modellmode för postlådor.

Bör eskilda över huvud taget skaffa postlådor på egen hand, eller borde man inför en federal esbetstyp för att underlätta utbärning och garanterat ett bättre skydd för den enskildes posthemlighet?

Bör lokalisdagrar ha tillstånd att sätta upp sina egna cylinderrformade lämnmonster och utnyttja dem till tillgripande löpselektromotoring som ytterligare förfärlar gata- och vägkänner?

Detta är bara några få av de frågor som en ansvarsmedveten designer borde ställa till sig själv, men om de ställdes och besvarades skulle åtminstone en större del av problemtriangeln tas under behandling.

Det andra diagrammet i figuren är som man ser exakt likadant som det första. Det är bara beteckningen som ändrats: här gäller det ett nationellt designproblem i stället för ett enstaka lokalt. På sätt och vis blir det riktiga i framställningen genast klarare om man tar något avlägset exotiskt land som exempel.

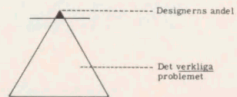

Diagram 2: Det nationella designproblemet

Om vi låter triangeln beteckna designproblemet i praktiskt taget vilken syd- eller centralamerikansk nation som helst (möjligen med undantag för republiken Kuba) inser vi strax dess televisiska verklighetstrotet. Nästan alla dessa nationer kännetecknas av att större delen av nationalförmögenheten är koncentrerad till en liten grupp rika som för det mesta vistas utomlands. Många medlemmar av dessa grupper har aldrig ens sett det hemland som de 'styr' och exploaterar med en sådan effektivitet.

Tospaltet skrivning i Victor Papanek's Miljön och miljonerna fremmer læseligheden.

Som allerede nævnt må det skrevne, ifølge maskinens natur, holde venstrekant. Det samme gælder naturligvis for titelbladets opstilling. Ligeledes vil det være konsekvent at lade første linie flugte med kolumnens overkant. Titelarket

se side 32

Da bogen i øvrigt er gennemført med kun een skriftgrad, vil det ikke være unaturligt, om dette princip også anvendes på titelbladet. Hvis man samler titlens oplysninger i vel disponerede grupper øverst på siden, er der ingen grund til at efterstræbe løsninger, der minder om bogtrykte bøggers. Kun hvis man benytter gni-debogstaver eller sats til kapiteloverskrifter, bør dette også komme til udtryk i titlens slaglinie.

Indholdsfortegnelse og kolofon udformes efter samme principper som hovedtekst og titel, d.v.s. med fast venstrekant og i korrespondance med kapitelnedrykningerne.